

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جایگاه خسارت معنوی در حقوق کیفری و فقه اسلامی

محمد حسن قنبری
وکیل پایه یک دادگستری
مدرس دانشگاه

انتشارات پیام موفقیت

۰۹۱۵۳۱۵۹۰۰۲

سرشناسه	قنبری، محمد حسن، ۱۳۳۱ -
عنوان قراردادی	ایران - قوانین و احکام
عنوان و نام پدید آور	جایگاه خسارت معنوی در حقوق کیفری و فقه اسلامی / محمد حسن قنبری.
مشخصات نشر	مشهد: پیام موفقیّت، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۹۶ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۸۸۷۸-۹۸-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	خسارت معنوی -- قوانین و مقررات -- ایران.
موضوع	خسارت معنوی (فقه)
رده بندی کنگره	۱۳۹۱ ق ۶ م ۸۳۳ / KMH
رده بندی دیوی	۳۳۵/۵۵۰۷۷
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۶۲۵۷

انتشارات پیام موفقیّت

جایگاه خسارت معنوی در حقوق کیفری و فقه اسلامی

محمد حسن قنبری

شمارگان : ۱۰۰۰

چاپ اول : ۱۳۹۱

چاپ : دقت

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۱- ۹۸- ۸۸۷۸- ۹۶۴- ۹۷۸

سخن ناشر

آینده همواره در انتظار کسانی است که از آنچه نیاز به آموختن دارند، هرگز نمی‌گریزند.

کتابی که پیش روی شماست تحت عنوان « جایگاه خسارت معنوی در حقوق کیفری و فقه اسلامی » که به همت و کوشش مداوم و مستمر استاد ارجمند جناب آقای محمد حسن قنبری وکیل پایه یک دادگستری و مدرس محترم دانشگاه با اتکای به تجربه سالها تدریس و تحقیق به زیور طبع آراسته شده، تلاشی است در خور تقدیر که به مخاطبان معزز عرضه می‌گردد.

انتشارات پیام موفقیت در راستای فعالیت های خویش طرح انتشار آثار حقوقی را در دستور کار خود قرار داده است، به این امید که مورد پسند علاقه مندان و به ویژه جامعه حقوقی واقع گردد و رضایت خاطر دانش پژوهان گرامی را جلب نماید.

روزگارتان شیرین و شادیتان افزون باد

مهندس امین ارشیا

فهرست

۷	مقدمه
۹	فصل اول مفهوم ، تعریف و سابقه تاریخی خسارت معنوی
۱۰	مبحث اول : مفهوم خسارت
۱۰	گفتار اول : تعریف خسارت و ضرر و زیان
۱۱	گفتار دوم: تعریف خسارت در عرف و دیدگاه حقوقدانان
۱۲	مبحث دوم: سابقه تاریخی
۱۵	گفتار اول : در فقه
۲۰	گفتار دوم - در قوانین
۲۵	فصل دوم: انواع خسارت یا ضرر و زیان
۲۶	مبحث اول : انواع خسارت به اعتبار ماهیت
۲۶	گفتار اول - خسارت مادی
۲۷	گفتار دوم - خسارت معنوی و مصادیق آن
۲۹	گفتار سوم: ارتباط خسارت معنوی با آسیب های جسمی
۳۱	مبحث دوم : خسارت معنوی به اعتبار موضوع
۳۱	گفتار اول - خسارت معنوی فردی
۳۱	گفتار دوم - خسارت معنوی اجتماعی
۳۳	فصل سوم: مبانی جبران خسارت
۳۴	مبحث اول : مبانی نظری
۳۴	گفتار اول : مبانی مسئولیت در حقوق موضوعه
۳۹	مبحث دوم : مبانی مسئولیت در حقوق اسلامی
۴۰	گفتار اول : در فقه
۴۳	گفتار دوم: در سخنان فقها
۴۴	مبحث سوم : منابع خسارت معنوی
۴۴	گفتار اول : منابع خسارت معنوی در فقه
۴۴	۱ - قاعده لاضرر
۴۶	۲- قاعده ضمان

۴۷	۳- قاعده نفی حرج
۴۷	۴- بنای عقلا
۴۸	۵- اصل عدالت
۴۹	گفتار دوم: منابع خسارت در قوانین موضوعه
۶۲	مبحث چهارم: تئوریهای جبران خسارت معنوی
۶۲	گفتار اول: دیدگاههای مخالفین و موافقین
۶۵	گفتار دوم: سایر دیدگاهها
۷۲	فصل چهارم: شرایط خسارت قابل جبران و راههای تدارک آن
۷۳	مبحث اول: خسارت قابل مطالبه
۷۳	گفتار اول: شرایط خسارت قابل مطالبه
۷۵	گفتار دوم: ورود خسارت
۸۰	مبحث دوم: طرق جبران خسارت
۸۱	گفتار اول: اقسام جبران
۸۴	مبحث سوم: تسری دعوی جبران خسارت به ورثه زیاننده
۸۴	گفتار اول: تسری دعوی جبران خسارت مادی
۸۶	گفتار دوم: صاحب حق در خسارت معنوی
۸۷	تکلمه بحث
۸۹	۱- در حقوق مصر
۹۰	۲- در حقوق لبنان
۹۰	۳- در قانون آلمان
۹۱	۴- در حقوق فرانسه
۹۱	۵- در حقوق سوئیس
۹۱	۶- در حقوق لهستان
۹۱	نتیجه گیری کلی
۹۴	فهرست و منابع و ماخذ

بسم الله الرحمن رحيم

الحمد لله رب العالمين و العاقبه للمتقين و الصلوه و السلام على خير خلقه محمد وآل اجمعين الطاهرين .

مقدمه

جرم بعنوان پدیده ای انسانی و اجتماعی از گذشته مورد توجه انسان بوده است. جرم به علت بر هم زدن نظم معقول جامعه و تأثیر منفی که وجود آن در جامعه می گذارد متفکرین و قدرتهای حاکم رادرتول تاریخ به فکریشته کن نمودن آن انداخته است. اعمال مجازات و جبران خسارت مادی و معنوی و اکنشهایی بوده است که برای کاهش اثرات جرم بر جامعه و شخص زیان دیده درطول تاریخ بشریت وضع و به مرحله اجرا گذارده شده است. اما در اعمال این واکنشها خسارت معنوی کمتر مورد توجه بوده است. تا اینکه حکومت مطلق قانون بر جوامع امروزی و رشد و گسترش جوامع انسانی و پیچیده تر شدن روابط اجتماعی و به موازات آن تکامل انسانها، همه و همه ایجاب نمود که در جهت حفظ ارزش وجودی انسان و استقرار نظم و سامان بخشیدن به امور اجتماعی خسارت معنوی ناشی از جرم مورد توجه قرار گرفته و تمهیدات قانونی و تدابیر لازم اندیشیده شود. ما در این کتاب سعی بر آن داریم تا پیرامون خسارت معنوی ناشی از جرم در حقوق کیفری ایران و فقه اسلامی بررسی نموده و پیرسشهای مختلفی پیرامون این موضوع را در حدود وسیع علمی و عملی پاسخ دهیم. مضافاً بطور خیلی مختصر به جایگاه آن در بعضی از کشور ها نیز اشاره ای داشته باشیم .

خسارت معنوی عبارت است از وارد نمودن خدشه به حیثیت، عرض، آبرو و شرافت و کرامت انسانی به هر طریقی که صورت پذیرد و اهمیت آن از این رو است که امروزه با پیشرفت علم و تکنولوژی حیثیت اجتماعی افراد، اعتقادات ملی و مذهبی ارزشهای ملی و قومی، تألمات عاطفی و روحی ناشی از جرائم مختلف فراوان اتفاق می افتد و گاه خسارات معنوی وارده بر زیاننده بسیار بیش از خسارت مادی تأثیرگذار بوده است. گاه ممکن است و دیده شده است که هتک حرمت یک شخص به مراتب بیش از خسارت به اموال وی تأثیر پذیر بوده و زیان دیده هرگز نتوانسته است به موقعیت قبل از هتک حرمت برگردد. در حقیقت به تبع این هتک حرمت و حیثیت خسارت مادی جبران ناپذیری را نیز متحمل شده است.

با وجود این واقعیت که خسارت معنوی بعنوان یک پدیده اجتماعی در جامعه وجود دارد ولی متأسفانه از جایگاه حقوقی در خور و شایسته برخوردار نیست و بنظر می رسد مورر بی مهری و بی توجهی قرار گرفته و چندان به آن پرداخته نشده است بدین لحاظ ضروری بنظر رسید تا یک تحقیق همه جانبه ای در خصوص این مسئله مبتلا به جوامع امروزی بویژه جامعه حقوقی ایران صورت پذیرد از طرفی تشننت قوانین در پذیرش این مسئله بوضوح روشن است من باب مثال در قانون اساسی و یا قانون مجلات اسلامی و برخی قوانین دیگر پذیرفته شده، در حالیکه در برخی از قوانین دیگر با وجود آنکه قانونگذار در مقام بیان بوده است (قانون آئین دادرسی کیفری دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب سال ۱۳۷۸) سکوت گذاشته شده است.

طرز تلقی و برخورد علمی دادگاهها نسبت به این موضوع نیز چندگانه است بگونه ای که دادگاهها در این خصوص سلیقه ای عمل می نمایند بعضی می پذیرند و بعضی از پذیرفتن آن امتناع می ورزند. جهت دیگر مورد نظر همانا بحث فقهی خسارت معنوی است که در نزد اکثر فقهاء مرور است و فقط عده ای از فقهاء عظام به تبیین مصادیقی از آن همت گماشته اند. در صورتیکه با توجه به واقعیت مسئله خسارت معنوی باید در خصوص آن بحث و بررسی عمیق تری انجام گیرد.

این کتاب در چهار فصل، که هر فصل خود مباحث و گفتارهایی دارد تدوین شده است. در فصل اول، تعریف و سابقه تاریخی خسارت معنوی در قوانین موضوعه و فقه اسلامی بررسی گردیده و در نهایت تعریفی از خسارت معنوی بدست داده ایم. در فصل دوم انواع خسارت مادی و معنوی به تفصیل بیان شده است.

در فصل سوم مبانی جبران خسارت معنوی و منابع آن در حقوق موضوعه و فقه اسلامی مورد پژوهش قرار گرفته النهایه در فصل چهارم شرایط خسارت قابل جبران و راههای تدارک آن و تسری دعوی جبران خسارت به ورثه زیان دیده و جایگاه خسارت معنوی در حقوق تطبیقی بررسی گردیده است.

در خاتمه هر چند که قلت منابع در خصوص موضوع، یکی از مشکلات پیش روی بود النهایه سعی شد به عنوان اولین تجربه از حد اکثر وسع علمی و عملی خویش بهره جسته تا بشود حقیقت مطلب را به درستی به مخاطب منتقل نمود لیکن بدیهی است که باز از کاستی های فراوانی نیز برخوردار است که امید وارم حقیر را مورد بخشایش قرار دهید.